

OBSAH.

I. Sociální podmínky vyššího vzdělání lidového.

Absolutismus viděl v nevzdělanosti oporu svých „božských“ řádů. Po jeho pádu, péče o vzdělání je nejprve povinností náboženskou, později sociální. V pravdě jde o projev postupující demokratisace státu. Ve zřízení demokratickém nevystačí se schopnostmi křesťanskými. Inteligence stojí po boku lidu. 11

II. Přehled snah o vyšší lidové vzdělání v zemích neslovanských.

Typy škol lidových. Prvé počátky v Anglii. Anglické „školy dělnické“ (1854) sociálně politická škola Ruskinova (1899) a školy korespondenční. Typ „settlement“ (založený 1875 Toynbeem). Toynbee Hall (1884) a „Palác lidový“ (1887). 20

V Dánsku biskup Grundtvig dává nové zásady. Jeho první pokus (1844). Dánské „vysoké školy lidové“ prosty vlivu státního a kněžského. Podmínily rozkvět blahobytu země. . 15

Švédsko, Norsko a Finsko za příkladem Dánů. „Dělnické akademie“ v Norvéžsku a švédské „Ústavy dělnické“ 29

Francie má lidové kursy po revoluci 1830. (Association polytechnique“). Po revoluci 1848 Association philotechnique poskytuje vzdělání základní. Ničivý vliv reakce. Obrat po jejím pádu. „Liga vyučování“ (1881). Pět typů vzdělávacích institucí francouzských: Školy pro analfabety, kursy odborné, přednášky všeobecné, lidové university a universitní extense.— Význam a programy „kursů odborných“.— „Lidové university“ po aféře Dreyfusově (1898). Jejich rozvoj a napodobení v cizině.— Celkový přehled vzdělávací práce francouzské 30

V Německu počíná se po reakci let padesátých. „Spolek Humboltův pro vzdělání lidové“ (1869). „Společnost pro šíření lidového vzdělání“ v Berlíně (1871). „Akademie Humboldtova“ (1878). Lidové kursy v Královci, Kasselu, Drážďanech, Frankfurtě a Jeně 36

V Rakousku mají Němci „Ústřední svaz německo-rakouských spolků vzdělávacích“. „Dům lidový“ (Volksheim) otevřen ve Vídni r. 1900. Jeho zřízení a působení. . . 37

III. Hnutí universitní extense.

Počátky v Anglii r. 1873. (James Stuart). Jejich organizace a zásady. Dělníci na universitu. Summer-meetings. . . . 39

Rozmach extensí ve Spojených Státech Severoamerických. Extensní fakulta v Chicagu. Systém korespondenční. Chatauqua (1878). Musea okružní a osvětové lidové budovy veřejné 41

Extense v Německu a jejich odchylné zřízení. 43

Německé extense rakouské. Zkoušky a vysvědčení. 44

IV. Volné lidové školství u národů slovanských.

Nesvoboda a kulturní opožděnost Slovanů. 45

Rusko r 1861. Dvůr a šlechta udržují si mužika nevzdělaného. Prvé přednášky (1872) v Moskvě. Pravidla státní kurately nad přednášeči (1876). Vláda překáží vzdělání. Exodus profesorů a studentů: „Vysoká ruská škola sociální“ v Paříži. . . . . Vliv revoluce. Inteligence má mnoho práce: 99 milionů analfabetů! „Liga osvěty“ (1906) a „Všeobecně vzdělávací přednášky“ v Petrohradě. „Vysoká škola lidová“ v Moskvě. Soukromé „vysoké kursy ženské“ a soukromé školy střední. „Moskevská městská lidová universita A. L. Šaňavského“. Její upoutání vládou. Nejisté naděje budoucna. 45

Poláci v záboru ruském. Jejich trudná situace před revolucí 1905. Za revoluce jedni střílí a druzí vyučují analfabety. „Školní matice“ a „Towarzystwo kultury polskiej“. Lidové university varšavské. Jak řadí reakce. Rozpuštění matice, kursů pro analfabety, lidových universit i center osvětových. . . . . Ruské Polsko znovu upoutáno. 54

Ne nepodobná situace v záboru německém. 57

Analfabetism záboru rakouského ukazuje na postraní vládu šlechty. „Lidová universita Mickiewiczova“ (1898). „Škola politická“ ve Lvově (1902). Počátek polské universitní extense (1904). Chatauqua v Zakopaném. Školství obecné a statistika haličské úmrtnosti. 58

Ukrajinci probuzení zavedením ústavy. Jejich „Prósvita“ a zvláštní její charakter. Kursy lidové (1904) a universitní extense za pomoci „Spolku ukrajinských přednášek Petra Mohyly“ 61

Slované jižní. Slovinská „Akademie“ v Lublani. Počátky práce osvětové u Srbů a Chorvatů. „Pučka Zora“ v Dalmacii. V Bosně a Hercegovině jako v Rusku: Znemožňováno vyučování analfabetů. Probuzení Srbska. 63

V. U nás.

Dělnická akademie (1896). Její cíle a přeměny. Její „kursy učebné“. 66

Ústřední škola dělnická a její kursy 68

Universitní extense (1899). Vládní omezování její činnosti. Přehled její práce za 10 let. Kursy prázdninové 69

Svaz osvětový (1915). Jeho organisace a úkoly 71

Volné školy lidové. Jako „vzdělavací kursy“ v Praze, Bělé, Bakově a na Mnichovohradištsku (1909.) Hospodářské kursy ve Skalsku a Katusicích (1910). Volné lidové školy v Náchodě, Kolíně, Plzni, Hradci Králové, Klatovech, Jičíně, Lounech a Nuslicích (1910). 73

Česká škola politická 77

VI. Úkoly našeho budoucna.

Naše posavadní jednostrannost. Potřeba dělby práce 79

Těžké naše nedostatky osvětové 80

Rámcový a podrobný program přípravné Volné školy lidové 83

O různosti metod činnosti vzdělavací a umělecko-výchovné. Požadavky na přednášku a přednášeče . . 87

Požadavky na posluchače. Nebezpečí vášnivosti a pasivnosti. Potřeba pravidelného pěstění debaty. Pravidla pro debatujícího	89
Pěstění stránky společenské a citové. Lidové besedy	92
Volné školy dělnické (ve fazi přípravné)	93
Přípravné instituce Volné školy rolnické. Zřetel k dorostu. Zvláštní výběr látky. Reforma přednášek se světelnými obrazy	96
Potřeba skutečných volných škol budoucna	99
Hlavní zásady pro zřízení dorostových Volných škol dělnických a rolnických	99
Vysoké školy lidové ve větších městech. Budoucí vývoj naší univerzitní extense. (Kursy učebné, kočovné knihovny a praktická cvičení). Potřeba Svobodné školy sociálně politické. Nesvoboda naší university a následek toho ve vědách. Rozmach náš hospodářský dává naději na lepší příští	102
Přehledná tabulka navrhovaných vyšších institucí vzdělávacích	105